

ЦЕНТР ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ТЕХНОЛОГІЧНА БАЗА БІБЛІОТЕКИ ЕЛЕКТРОННИХ КОПІЙ РАРИТЕТНИХ ВИДАНЬ

**В.Я. Тацій, С.М. Іванов,
В.В. Карасюк, С.В. Глинянський**
Нац. ун-т “Юрид. акад. України
ім. Ярослава Мудрого”

Центр інформаційних технологій (ЦІТ) університету засновано за ініціативи ректора Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого” Тація Василя Яковича у 2006 р.

Одним із пріоритетних напрямів діяльності ЦІТ визначено створення електронних копій раритетних книг, що зберігаються у відділі рідкісних видань наукової бібліотеки університету.

З огляду на масштаби проекту розроблено стратегічний план із впровадження новітніх технологій у процес формування електронної бібліотеки, яка врешті має вмістити не тільки всі оцифровані копії раритетних видань, а й найактуальніші, найважливіші праці науковців нашого вузу, а згодом і весь навчальний та науковий фонд бібліотеки. Така робота вимагала залучення найкращих фахівців-бібліотекарів та використання найсучасніших інформаційних технологій. Саме тому це завдання доручено молодому і перспективному підрозділу, до числа співробітників якого також увійшли студенти університету.

З огляду на сказане ЦІТ став технологічною основою створюваної бібліотеки рідкісних видань, яка стане складовою Мультисервісної оптоволоконної інформаційної магістралі нашого навчального закладу.

При роботі у цьому напрямку використано більше 15 сучасних сканерів, які працювали і продовжують працювати щоденно, а для копіювання дуже старих та громіздких книг, що майже неможливо оцифрувати на планшетному сканері, – декілька фото- та відеокамер.

Окрім штатних співробітників підрозділу до цієї справи було вирішено залучити бажаючих та відповідальних студентів

на волонтерській основі. Ці студенти отримали не тільки безцінний досвід роботи із сучасною комп'ютерною технікою та надсучасною комп'ютерною мережею, а й мали змогу долучитися до перлин правової думки, до столітніх фоліантів, із якими їм довелося працювати. Вони були у захопленні від такого спілкування із “сучасним” та “минулим”.

Відтак, для впорядкування та обліку роботи над рідкісними виданнями та з метою підвищення контролю якості електронних версій книг вирішено створити комплекс спеціалізованого програмного забезпечення.

До цього комплексу увійшло декілька модулів.

- 1) Серверний модуль.
- 2) Бази даних.
- 3) Модуль адміністратора.
- 4) Модуль для сканування рідкісного видання.
- 5) Модуль для перевірки оцифрованого матеріалу.
- 6) Модуль для автоматизованого графічного оброблення цифрового матеріалу.
- 7) Модуль компіляції та контролю якості.
- 8) Модуль для створення та редагування електронного каталогу.
- 9) Модуль для завантаження електронної копії раритетного видання до серверу ЦІТ.
- 10) Веб-модуль, який працює в режимі електронного каталогу та повнотекстової бази електронних копій раритетних видань.

Таким чином, розробивши повний комплекс програмних засобів формування бібліотеки електронних копій раритетних видань, ЦІТ перейшов на якісно новий рівень роботи над рідкісними фоліантами.

Із впровадженням новітніх технологій ми маємо можливість створювати, обробляти, зберігати та у подальшому активно використовувати електронні копії книжок. Підвищення якості контенту електронної бібліотеки стало можливим також завдяки застосуванню сучасного обладнання та налагодженню технології отримання цифрових матеріалів.

Створення електронних копій видань – тривалий та кропіткий процес, оскільки така діяльність вимагає високої концен-

трації, зібраності, а також обережності та уважності, бо справу маємо з ветхими рідкісними виданнями. Цей процес розпочинається у відділі рідкісної книги, де відповідальні бібліотекарі після консультацій із кафедрами приймають рішення про необхідність оцифрування того чи іншого видання. Тільки після цього воно береться на облік і готується до обробки.

Усі книги оглядаються співробітниками ЦІТ, перевіряються на цілісність, підклеюються, проводиться підготовка до процесу сканування, наприклад, розділяються сторінки, а також заносяться до реєстру книг, що підлягають оцифровці.

Наступний етап створення електронної копії є найголовнішим – це процес сканування рідкісного видання за допомогою розробленого ЦІТ унікального спеціалізованого програмного забезпечення та використання сучасної електронної техніки різного профілю (сканерів різних форматів, фотоапаратів, відеокамер тощо).

Після отримання первісної електронної копії рідкісного видання починається процес її обробки, до якого входять: 1) внесення бібліографічної інформації про фоліант до загальної бази даних електронних копій раритетних видань на сервері ЦІТ; 2) перевірка якості відсканованого матеріалу та його “звірка” із оригіналом з метою виявлення неякісно оброблених сторінок (помилки сканера, недостатнє притиснення книги до скла сканера, “розмиття” тексту, його “обірваність”, випадково загнуті сторінки тощо), а також помилково пропущених чи двічі відсканованих сторінок; 3) виправлення виявлених недоліків; 4) графічне оброблення цифрових матеріалів: відскановані сторінки спочатку вирівнюються, потім на них виділяються частини із корисною інформацією (текст, малюнки), відсікається зайва інформація, для естетичного впорядкування та зменшення об’єму інформації (з метою заощадження місця на сервері). Така обробка здійснюється за допомогою спеціального програмного забезпечення під контролем оператора та є найтривалішим етапом у обробці книги.

Після остаточної обробки електронної копії раритетного

видання вона завантажується на сервер ЦІТ до каталогу бібліотеки електронних копій раритетних видань. Така копія може бути переглянута на спеціальному сайті за адресою: <http://oldlib.nulau.org.ua>. (див. рис. 1 – 2)

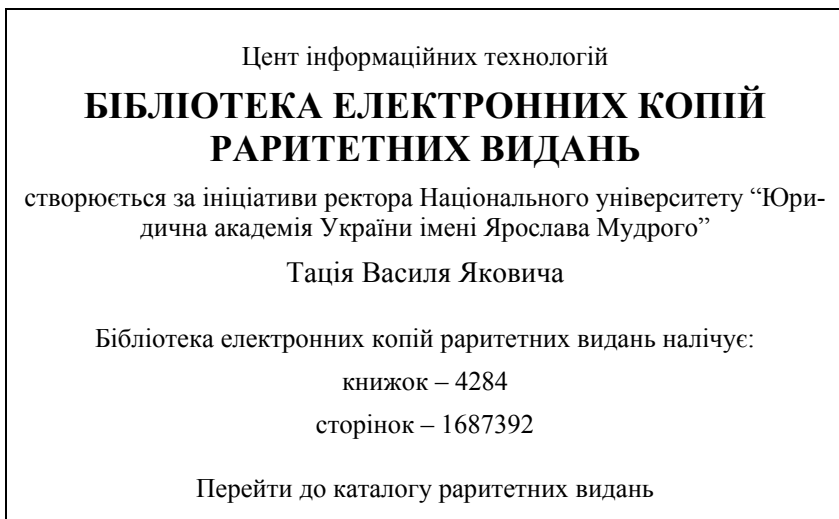

Рис. 1. Головна сторінка бібліотеки електронних копій раритетних видань

На фінальній стадії рідкісні видання, що пройшли процес оцифровки, знову переглядаються на цілісність. У разі виявлення пошкоджень, які виникли під час процесу сканування, книги повторно підклеюються та приводяться у належний стан. І нарешті, після завершення всіх робіт вони повертаються до відділу рідкісної книги на зберігання.

За необхідності може бути проведена процедура створення електронної портабельної (переносної) версії книги для її збереження на електронному носії. У цьому випадку книга додатково оброблюється та зберігається в одному з популярних форматів, як-от DjVu чи PDF.

Варто зазначити, що у зв'язку із створенням вищезазначеного веб-сайта електронної бібліотеки раритетних видань, який розміщений на сервері ЦІТ, потреба у виконанні останніх процедур із електронною копією раритетного видання практично відпадає, адже таку копію, за необхідності та наявності доступу до бібліотеки, можна буде переглянути з будь-якого місця на планеті за допомогою мережі Інтернет.

Отже, підведемо підсумки. За 5 років роботи над рідкісними виданнями Центр інформаційних технологій оцифрував понад 4280 книг, що становить більше ніж 1 687 000 сторінок! І на цьому робота не завершується: постійно обговорюються ідеї вдосконалення тих чи інших програмних модулів, модернізується технологія створення копій рідкісних видань, запроваджуються новітні інформаційні та комп'ютерні технології, які дозволять ще швидше і якісніше копіювати безсмертні наукові здобутки.

АРХІВНИЙ ФОНД ХАРКІВСЬКОЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ МУЗИЧНО-ТЕАТРАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ ім. К. С. СТАНІСЛАВСЬКОГО: ІСТОРІЯ І МАЙБУТНЄ

Т. Б. Бахмет, Харків.
спец. муз.-театр. б-ка
ім. К.С. Станіславського

Не секрет, що архівні фонди бібліотек є не тільки їх прикрасою, а виступають, насамперед, ознакою самоцінності і унікальності бібліотеки, довіри до неї як до установи, яка, без сумніву, збереже і організує використання утримуваних нею документів.

Архівний фонд ХСМТБ ім. К.С. Станіславського заснований у 1996 р., тоді до бібліотеки було передано рукописи та документи з особистого архіву родини композитора М.В. Кармінського. Далі до бібліотеки надійшли особисті архіви діячів, які або померли, або виїхали за кордон: композиторів О. Жука, Б. Яровинського, Н. Юхновської, В. Борисова, П. Гайдамаки,